

ЛАТЫШКО - РУССКИЙ
СЛОВАРЬ

LATVIEŠU- KRIEVU

VĀRDNĪCA

2. pārstrādātais un papildinātais izdevums

AP 35 000 ŠĶIRKĻU
UN 120 000
TULKOTU LEKSIKAS VIENĪBU

Sastādījuši **Brigita Ceplīte un Harijs Kalniņš**
Mākslinieks Uldis Baltutis

2. pārstrādātais un papildinātais izdevums

© «Izdevniecība Avots»
 © B. Ceplīte
 © B. Ceplīte, H. Kalniņš
 © U. Baltutis

ISBN 978–9984–800–60–8

Vārdnīcā ietilpst ap 35 000 mūsdienu latviešu valodā biežāk lietojamo vārdu, un tā domāta galvenokārt tiem, kuri ikdienā sarunājas krievu valodā un vēlas apgūt latviešu valodu.

Latviešu vārdi ilustrēti ar piemēriem. Vārdnīcā iekļautas arī bieži sastopamas vārdkopas un idiomas.

Vārdnīcas beigās ievietots īss latviešu valodas gramatikas apskats.

VĀRDNĪCAS UZBŪVE

Visi ar pūstrekliem burtiem iespiestie pamatvārdi vārdnīcā ievietoti alfabēta kārtībā.

Vārda daļa, kas stāv aiz ~ (tildes), pievienojama tai pamatvārda daļai, kas atrodas zīmes || priekšā, vai arī visam pamatvārdam, ja tas nav sadalīts ar ||, piem.: **alfabēt** || s алфавіт; ~a kārtībā — jālasa: alfabēta kārtībā.

Ja pamatvārds piemēros atkārtojas negrozītā formā, tas dots saīsinātā veidā, rakstot tā pirmo burtu ar punktu, piem.: **aktīvs** актив; klases a.— jālasa: klases aktīvs.

Ja pamatvārdam ir vairākas nozīmes, tās apzīmētas ar arābu cipariem: **1.**; **2.**; **3.** utt., piem., **aizsardzība** 1. охрана; 2. оборона, защита. Ja vārdkopai ir vairāki tulkojumi, tie apzīmēti ar arābu cipariem un apaļo iekavu, piem.: **griezt ceļu** 1) давать (уступать) дорогу; 2) перен. сторониться (избегать) (кого).

Idiomas, kā arī pastāvīgās vārdkopas, kas neiederas nevienā no uzrādītajām vārda nozīmēm, ievietotas līgzdas beigās aiz romba (◊).

Vārdi, kas ir vienādi pēc rakstības, bet pilnīgi atšķirīgi pēc nozīmes, doti atsevišķās vārdu līgzdās un apzīmēti ar mazajiem latīņu burtiem ^a, ^b, ^c utt., piem.: **sējums**^a том; **sējums**^b посев.

Ja latviešu pamatvārds atsevišķi nav pārtulkojams un parasti lietojams noteiktās vārdkopās, tad aiz pamatvārda likts kols un aiz tā dotas attiecīgās vārdkopas ar tulkojumiem, piem.: **klāt**: būt k. присутствовать; nebūt k. отсутствовать.

Fakultatīvie jeb neobligātie vārdi (vai to daļas) doti kvadrātiekāvās, piem.: **bēris** гнедой [конь].

Vārda tulkojumam vai piemēram pievienotais paskaidrojums likts apaļajās iekavās un iespiests kursīvā, piem.: **adāmadata** (вязальная) спица.

GRAMATISKAIS RAKSTUROJUMS

Lietvārds

Dzimtes apzīmējums dots: a) sieviešu dzimtes lietvārdiem ar galotni -s, piem.: **nakts** ж.; b) vīriešu dzimtes lietvārdiem ar galotni -a, piem.: **puika** м.; c) kopdzimtes lietvārdiem, piem.: **paziņa** м. и ж.

Nelokāmajiem lietvārdiem pievienots apzīmējums *нескл.*, kā arī dzimtes apzīmējums, piem.: **metro** *нескл. м.*

Daudzskaitliniekiem pievienots apzīmējums *только мн.*, bet lietvārdiem, kas parasti lietojami daudzskaitlī, — *обычно мн.*, piem.: **smadzenes** *только мн.*; **brūklēnes** *обычно мн.*

Vīriešu dzimtes lietvārdiem ar galotni -is un -us dota vienskaitļa ģenitīva forma, piem.: **brālis** (p. ed. ~ļa); **ledus** (p. ed. e.).

«Akmens» un «rudens» tipa vīriešu dzimtes vārdiem parādīta vienskaitļa ģenitīva un daudzskaitļa nominatīva forma, piem.: **akmeļns** (p. ed. a; и. мн. ~ņi); **ūdeļns** (p. ed. ū.; и. мн. ~ņi).

Kopdzimtes lietvārdiem pievienota vienskaitļa datīva forma, piem.: **paziņ** || а м. и ж. (d. ed. ~am; ~ai).

Sieviešu dzimtes lietvārdiem ar galotni -e dota daudzskaitļa ģenitīva forma, piem.: **upļe** (p. мн. ~ju).

Sieviešu dzimtes lietvārdiem ar galotni -s dota vienskaitļa un daudzskaitļa ģenitīva forma, piem.: **gov** || s ж. (p. ed. g.; p. мн. ~ju); **acs** ж. (p. ed. a.; p. мн. acu).

Atgriezeniskajiem lietvārdiem uzrādīta vienskaitļa ģenitīva un akuzatīva forma, piem.:

nodarbošan || ās (p. ed. ~ās, v. ed. ~os).

Īpašības vārds

Īpašības vārdi ievietoti vārdnīcā tikai vīriešu dzimtes formā, piem.: **balts**; **melns**.

Skaitļa vārds

Skaitļa vārdi ievietoti vārdnīcā vīriešu dzimtes formā, piem.: **viens**, **divi**, **pirmais**.

Nelokāmajiem skaitļa vārdiem pievienots apzīmējums *нескл.*, piem.: **divpadsmit** *нескл.*

Darbības vārds

Visiem darbības vārdiem dotas:

a) tagadnes vienskaitļa 1. un 2. personas forma,

b) pagātnes vienskaitļa 1. personas forma, piem.: **mazg** || āt (~āju, ~ā; ~āju).

I konjugācijas darbības vārdiem, kuriem nākotnes formu darina ar -īšu, dota arī nākotnes vienskaitļa 1. personas forma, piem.: **nes** || t (~u, nes; ~u; ~īšu).

I konjugācijas darbības vārdiem dota arī nelokāmā divdabja forma ar izskaņu -dams, kuras priekšā rakstāms -z- vai -s-, piem.: **nes** || t (~u, nes; ~u; ~īšu; ~dams); **vest** (vedu, ved; vedu; vedīšu; vezdams).

Vienskaitļa trešās un daudzskaitļa pirmās personas forma dota darāmās kārtas III konjugācijas darbības vārdiem, kam tagadnes 3. personā ir galotne -a, kā arī

atgriezeniskajiem darbības vārdiem, kam tagadnes 3. personas forma beidzas ar -ās, piem.: **las** || it (~u, ~i, ~a, ~ām; ~iju); **brīnīties** (~os, ~ies, ~ās, ~āties; ~ijos).

Prievārdi

Aiz prievārdiem norādīti locījumi, ar kuriem prievārdi biedrojas, piem.: **no** c p. (ar ģenitīvu).

Saisinājumi/Сокращения

безл. — безличный глагол (bezpersonas darbības vārds)

в. — винительный падеж (akuzatīvs)

г. — город

д. — дательный падеж (datīvs)

ед. — единственное число (vienskaitlis)

ж. — женский род (sieviešu dzimte)

и. — именительный падеж (nominatīvs)

и т. п. — и тому подобное (un tamlīdzīgi)

кто-л. — кто-либо (kāds)

л. — лицо (persona)

м. и ж. — слово общего рода (kopdzimtes vārds)

мн. — множественное число (daudzskaitlis)

напр. — например (piemēram)

наст. не употр. — настоящее время не употребляется (tagadnes formas nelieto)

нескл. — несклоняемое имя существительное (nelokāms lietvārds)

не употр. — не употребляется (nelieto)

обычно ед. — существительное, употребляемое обычно в единственном числе (lietvārds, kas parasti lietojams vienskaitlī)

обычно мн. — существительное, употребляемое обычно во множественном числе (lietvārds, kas parasti lietojams daudzskaitlī)

перен. — в переносном значении (pārnestā nozīmē)

поэт. — поэтическое слово или выражение (dzejiskā valodā lietojams vārds vai izteiciens)

р. — родительный падеж (ģenitīvs)

разг. — слово или выражение, употребляемое в разговорной речи (sarunvalodā lietojams vārds vai izteiciens)

см. — смотри (skaties)

сущ. — существительное (lietvārds)

т. — творительный падеж (instrumentālis)

только ед. — существительное, употребляемое только в единственном числе (vienskaitlinieks)

только мн. — существительное, употребляемое только во множественном числе (daudzskaitlinieks)

уст. — устарелое слово или выражение (novecojis vārds vai izteiciens)

что-л. — что-либо (kaut kas)

Глагол

При всех глаголах указываются:

а) формы первого и второго лица единственного числа настоящего времени;

б) форма первого лица единственного числа прошедшего времени, напр.: **mazg** || **āt** (~āju, ~ā; ~āju).

При односложных глаголах с будущим временем на -īšu в грамматической характеристике дается также форма первого лица единственного числа будущего времени, напр.: **nes** || **t** (~u, nes; ~u; ~īšu).

Форма деепричастия на -dams указывается при глаголах I спряжения, в которых перед -dams пишется -z- или -s-, напр.: **nes** || **t** (~u, nes; ~u; ~īšu; ~dams); **velst** (~du, ~d; ~du; ~dīšu; ~zdams).

Формы третьего лица единственного числа и первого лица множественного числа настоящего времени указываются:

а) при глаголах III спряжения, оканчивающихся в третьем лице на -a, напр.: **las** || **īt** (~u, ~i, ~a, ~ām; ~iju);

б) при глаголах на -ties, оканчивающихся в третьем лице настоящего времени на -ās, напр.: **brīni** || **ties** (~os, ~ies, ~ās, ~āmies; ~tjos).

Предлоги

При предлогах отмечаются падежи, с которыми они употребляются в латышском языке в единственном числе, напр.: **no** с *p.* (с родительным падежом).

LATVIEŠU ALFABĒTS / ЛАТЫШСКИЙ АЛФАВИТ

A a, Ā ā	G ģ	M m	T t
B b	H h	N n	U u, Ū ū
C c	I i, Ī ī	Ņ ņ	V v
Č č	J j	Ō ō	Z z
D d	K k	P p	Ž ž
E e, Ē ē	Ķ ķ	R r	
F f	L l	S s	
G g	Ļ ļ	Š š	

A

A

abažūrs абажур

ābe || **ce** (*p. mn.* ~či) азбука, букварь; Morzes ā. азбука Морзе; ~ces patiesība азбучная истина; sākt ar ~ci начинат (начать) с азов; ķīniešu ā. китайская грамота

ābecnieks, ābečnieks разг. первоклассник, подготовишка

abējād || **s** и тот и другой; šis vārds lietojams ~ā pozīmē это слово употребляется и в том и в другом значении (в обоих значениях)

abēj || **i** оба, обе; skolā uzņem ~a dzimuma bērņus в школу принимают детей обоёго пола

ābe || **le** (*p. mn.* ~ļu) яблоня; ♦ ābols по ~les tālu nekrīt яблоко от яблони недалеко падает; balts kā ā. седой (белый) как лунь

ābedārzs яблоневый сад
ābeļziedi *mn.* цветы яблони, яблонные цветы

abhāzie || **te** (*p. mn.* ~šu) абхазка

abhāz || **s** абхазец; ~u valoda абхазский язык

ab || **i** оба; mēs a. мы оба; [ar] ~ām rokām обеими руками; ~u dzimumu pilsoņi граждане обоёго пола; ♦ skatīties (ar) ~ām acīm смотреть (глядеть) в оба

abinieks земноводное, амфибия

abiturien || **te** (5 zilbes) (*p. mn.* ~šu) абитуриентка, выпускница

abiturients (4 zilbes) абитуриент, выпускник

abitūrij || **a:** ~as klase выпускной класс

ābolains: ā. zirgs лошадь (конь) в яблоках

ābolājs клеверище

āboliņ || **š** клевер; ~a lauks клеверное поле

ābolkūka яблочное пирожное

ābolmai || **ze** (*p. mn.* ~žu) пирог с яблоками, яблочный пирог

ābol || **s** яблоко; acs ā. глазное яблоко; ~u sula яблочный сок; ♦ strīda ā. яблоко раздора

abonement || **s** абонемент; teātra a. абонемент в театр; ~a maksa абонементная плата; подписная цена

abonen || **te** (*p. mn.* ~šu) абонентка

abonents абонент; подписчик

abon || **ēt** (~ēju, ~ē; ~ēju) выписывать, абонировать; es ~ēju trīs laikrakstus я выписываю три газеты

aborigēns абориген

abpus по обе стороны (*чегó*), по обеим сторонам (*чегó*); a. kanālam по обе стороны канала

abpusēj || **s** обоюдный; двусторонний; a. pleirīts двусторонний плеврит; pēс ~as vienošanās по обоюдному соглашению (согласию); ~a piekāršanās взаимная уступка

abpusgriezīgs обоюдоострый; a. zobens обоюдоострый меч